

kemény héj fűdi a testüket, a tenger fővényébe ássák be magukat. Miért? Mert tudják, hogy vannak olyan állatok, amelyek erős fogukkal a kőkeményességű kagylóhéjat is könnyű szerrel szétzúzzák. A fővénybe ázott üreg biztos menedéket nyújt nekik, mert a kagylóhúsra éhező ellenség oda már be nem juthat. Az ember azonban kifog rajta. A tengerparti halászember tudja, hogy a kagyló a tengerfenék fővényében tanyáz. Ismeri azt a helyet is, a hol az állat elbújva lappang. Ott ugyanis úgy mozog a fővény, mintha forrna. Kavarog, örvénylik minduntalan és koronkint buborékot vet föl. Ilyenkor a halász alkalmas szerzámmal hatalmába ejti a kagylót.

Egynémelyik azonban, mintha tudná, hogy az ember ráleselkedik, jó mélyre fúrja be magát a homokba. A hüvelyes kagyló (*Solen siliqua*) például két vagy három méternyi mélységre is lehatol és ebben a mély üregben tengeti egész életét. Sohasem vaczolódik ki belőle. Az állat csaknem szakasztott olyan, mint a babnak a hüvelye, vagy a borotvának a nyele. A kagyló két végén egy-egy nyílás van. Az alsó végén dugja ki erős, vastag és rugékony lábát. Ezzel ássa a mély, függőleges üreget. Ez a kis jószág rendszeren az üreg fenekén él. Ha megéhezik, egyet rúg a lábával és nagy hirtelen föl pattan a nyíláshoz. Ott leskelődik az arra vetődő zsákmányra. Ha veszedelmet sejt, csakhamar alábukik és eltűnik a mélységben.

Ha hirtelen kikapjuk a nyílásból és rögtön eleresztjük, siet vissza a várába. Ha nem akad rá mindjárt a nyílásra, fölágaskodik és vastag, kampós lábát ide-oda mozgatva, akárcsak a föllapátolt vakondok, gyorsan új lyukat fúr. Mire kis idő múlva eltűnik a fővény alatt. Ilyenkor egész nap lent

gunnyaszt az üreg fenekén s a mikor a nagy ijedséget már kiheverte, ismét nekibátorodik. Felszökik a nyíláshoz és várja a jó szerencsét!

Hej, de az ember telhetetlensége ezt a nyomorult kis állatot sem kiméli meg! A hüvelyes kagyló a parthoz közel, a sekélyesben éldegél. Apály idején könnyen észrevehető a háza. Kicsi lyuk látszik a fővényen, a melyből néha-néha buborékok szállnak föl. A nápolyi halászember csipetnyi só hint a nyílásba, mire az állat hirtelen fölbukik s kidugja kagylóhéjának a végét. A halász ekkor gyorsan megragadja és kirántja a várából. Gyakran hosszú, kampós drótpálczával húzogatja ki az üregből. Többször látjuk ezt a kagylót a nápolyi halpiacozon s a tengerparti ember nagyra becsüli izletes húsa miatt.

Sokkal nehezebb munkát végez ennél az állatnál a tengeri datolya, vagy a kőfaragókagyló (*Lithodomus lithophagus*). Ez már nem a homokba, hanem a kemény sziklába fészkel be magát. A tudósok még most sincsenek tisztában vele, hogy mi módon faragja a sziklát ez a csöpp jószág. Sokszor megfigyelték, de azért még sem tudták kifürkészni, vajjon a lábával, vagy a héjával faragja-e a nyílását a sziklába. De mivelhogy az állat héja igen gyöngye és törékeny, a lábán pedig nem észleltek olyan szervet, a mivel lyukat tudna vájni a kőbe, igen valószínű, hogy az állat valami maró nedvet választ ki a testéből, a mitől a kő szétmállik s így azután könnyen megáshatja gödröcskéjét. A kagyló alakjára nézve hasonlít a datolyához. Olyan a színe is. Szép, fénylő barna. A húsának kitűnő a zamata és jobbnak, izletesebbnek tartják az osztrigánál. A piacon azért mégis ritkán akad reá az ember. Annál az egyszerű oknál fogva, mert nagy ügygyel-bajjal jár a meg-

Fajdkakas-vadászat Karinthiában.

Visszaemlékezés a közelmúltból.

Irta: Kaáli Nagy Dezső.

— „A TERMÉSZET” eredeti tárczája. —

Emlékeim regényes hazája: itt vagy megint, te szép Drávavölgy, hova oly szívesen száll vissza a képzelet, megnyugvást keresni a szívnek, mely a mulandóság érzésének bánatával van teli.

Talán hálátlanság tőlem a sors iránt, hogy oly elkeseredett hangon kezdem elmondani kedves emlékeimet s szomorú volna, ha csak a múlt édes emlékein élőködve tudnám megtalálni lelkem vigaszát, de engedek az elragadtatásnak, mert oly jól esik a kellemes bánat, midőn oda gondolok, hol nem lehetek mindig, hova szívesen vágyik vissza lelkem, emberek közé, kiknek szívéből a rang és vagyon nem ölte ki a baráti szeretetet; kik nem mesebeli várkastélyuk sokat regélő múltjában keresik boldogságukat, hanem megtalálják azt a szív azon tulajdonságában, mely nélkül boldogságot elképzelni nem lehet; kiknek nemcsak ismerőseik vannak, hanem vannak barátaik, akik mindnyájan édesen emlékeznek vissza arra a páratlan vendégszeretetre, melylyel ott őket fogadni szokták.

Szép tavaszi délután volt; az ősi kastély erkélyének márványoszlopai vakítóan verték vissza a nap sugarait s a kápolna

felletti nagy szélkakas jó időre állott. Hárman ültünk az erkélyen beszélgetve a múlt évi zergevadászat élményeiről, midőn Aladár gróf közbe vágott, mondván: — Ha még ma este kakaslesre akarunk menni, itt az ideje az indulásnak.

Három óra lehetett délután, midőn Lajos báró, Aladár gróf és én kocsira ültünk. Két udvari vadász és a podgyáshordó ember két napraivalóval megrakodva előre mentek.

Meglehetősen emelkedő, gyönyörű hegyi úton robogott velünk a kocsis egészen a Hufwald sarkáig, honnan tovább gyalog folytattuk utunkat célunk felé, mely a Goldegg-i vadászházhoz vezetett.

Keményen tűzött le a nap a hegyoldalra, mintha elkésett volna munkájával, sietett lezuhanni a hegyről a fehér takarót, mely édesanyai gondossággal takarta a szunnyadó életet a hideg tél dermesztő fagya elől. A kis hegyi patak színig telve, csörömpölve sietett a Dráva medrébe.

Nedves volt még a föld. Imitt-amott látszott még egy-egy hó alatt megsárgult fűszál, rajta bolyongott egy kis fekete bogár, amott pedig ki-kikandikált a tavaszi kökörcsin ibolyaszínű bimbója.

Fél órai gyaloglás után megérkeztünk az Ortenburg-i vár romjaihoz, a Porcia herczegek ez ősi fészkehez; hol egykor pánczélos lovagok csörtették dárdaikat, ott most a békés vadgálamb turbékolja szerelmi dalát, tanyát ütve a lovagterem falába a kikorhadt gerenda helyén.

Innen meredeken emelkedett utunk, bekanyarodtunk az ős fenyvesbe. A sűrű tüleveleken nem tudott még áthatni a nap heve, a mélyebb helyeken imitt-amott havat is kellett gázol-

szerzése. A sziklákat kalapáccsal kell összetörni. Csak akkor férhet hozzá az ember.

Szakasztott olyan házat épít a fúró-kagyló (Pholas dactylus) is. Ennek is csaknem olyan az alakja, mint az előbbeninek és ezt is tengeri datolyának nevezik a nápolyi tengerparton. A húsa szintén ízletes. A héja azonban sokkal erősebb és keményebb s bizonyos dolog, hogy ezzel fúrja meg a sziklát, akárcsak valami ráspolylyal. A mikor neki-fekszik a munkának, hengerded izmos lábával odátámaszkodik a kőhöz és függőleges irányban megkezdí a fúrást. Kemény héját odaszegezi a sziklához és tengelye körül forogva, egyre mélyebre hatol. Szóval fúr. Ezt addig folytatja, valameddig teljesen bele nem véste magát a sziklába.

Ez a gödör egyszersmind az állatnak a sírja is. Ha egyszer bevette magát a sziklába, onnan sohasem szabadul ki többé. Ott is végzi be nyomorúságos életét. Mintha életfogytiglan való rabságra ítélték volna. De azért ő ezzel nem igen törődik. Födolog, hogy biztosságban érezze magát. Nem is háborgatja őt senki. Még a viharzó tenger, a haragos hullámok sem ártnak neki. Korbácsolhatják a sziklát akár ítéletnapig, az ő vára megállja a legkeményebb ostromot is.

A tenger lakói sem vennék észre, hogyha nem terelné magára a figyelmüket. Ez a kagyló ugyanis arról nevezetes, hogy erős, villogó fényt áraszt a sötétben. Éjjel néha úgy tűnik föl a sziklás part, mintha apró mécsesek világítanának rajta. Ezek a mécsesek maguk a fúrókagylók. Szép, zöldessárga fényük hol eltűnik, hol ismét fölragyog, aszerint, a mint az állatok vagy mélyebben hatolnak le az üregbe, vagy fölemelkednek a nyílásig.

nunk. Egyre jobban és jobban hűvösödött, míglen 5 óra után megérkeztünk ahhoz a kedves kis tanyához.

Mint hatalmas templomon a fecskéfészek, úgy állott az a kis ház fenyőtörzsekből építve annak a nagy hegynek az oldalán. Belül csinosan deszkával borítva, az egyik végében négy ágy, balra a kis tűzhely, melyben már vigan lobogott a tűz, mit a vadászok szítottak, kik rövidebb úton jöve, hamarabb megérkeztek. Mi is elég hamar érkeztünk és most jól esett megpihenni azon a kis vízszintes helyen.

Hat óra lehetett, midőn Józseffel, a hozzám beosztott vadászszal megindultunk a dürgőhely felé s alig félórai gyaloglás után megérkeztünk a helyhez, hova a kakas berepülni szokott. Egy korhadó fenyőfa-törzsrre ültünk.

Oh be jó itt a csöndesen folydogáló forrás mellett! Csörgező hangját elnyeli a moha, mely a sziklát vastagon borítja, puha talajt készítve a gyöngye levelű újszülött páfránynak.

Idé nem látszanak a nagyváros ístülgő kéményei, nem hallatszík el a létért való küzdelem zaja. A tavaszi szellő hoz valami hangot; mintha inkább csak sejtené az ember a nagy hegy alatt levő kis falu csilingelő harangját. Ez a hang magyarázza meg a haza fogalmát, ez a hang sírja vissza a bujdosót, kit egy völgy, egy szikla, egy fa, egy kis falu oly kimondhatatlanul tud kötni ahhoz a tájhoz, hol először látta a napnak életrekelő sugarát. Ez a stájer fiu itt mellettem, ki most belebámul a nagy mindenségbe, talán bánatában halna meg a rónán, pedig ott is van ám erdő, mező, madárdal, dőlibáb, de nem hallaná kis falujának bánatos harangját, mely most nyugovóra inti a vidék szorgalmas lakóit.

Csend lett, a velünk szemben lévő hegyorom hólepett

Többször látunk a tenger fenekén kúpalakú kőrakásokat. Első pillantásra úgy tűnnek föl, mint valami apró tűzhányó-hegyek kráterjei; a kőhalom körül szanaszét kagylóhéjak, csigák, csontok, rákmaradványok hevernek. Ezek után ítélve, mindjárt észreveszi az ember, hogy a kőrakások bizonyosan valami állatnak a búvóhelyei lehetnek. És csakugyan. Ha jobban megfigyeljük a halomra rakott köveket, azon veszszük magunkat észre, hogy a kövek között valami állat gubbaszt. Ha koronkint nem mozdulna meg, nem is venné észre az ember. Mert a színe szakasztott olyan, mint a sziklakőé. Szürkésbarna. Karjai, mint megannyi kígyó, össze vannak csavarodva, a kövekhez lapulva, vagy pedig a kövek közé dugva, csak kidülledt két nagy, sárga szeme tűnik föl mindjárt. Szinte megijed tőle az ember.

Ez az állat a nyolczlábú, vagy a közönséges polip (Octopus vulgaris). Úgy leselkedik az áldozatára, mint a tigris, meglapulva, mozdulatlanul a sziklakövek között. Ha meglátja a közeledő állatot, villámsebesen szökik ki búvóhelyéből s nagy mohón ráveti magát. Rácsavarja erős karjait s viszi magával a fészkebe.

Azonban semmi sem kötheti le annyira a természetbuvár figyelmét, mint az ő fészke. Ez valóságos vár, a mit azért épít, hogy észre ne vegyék, ha benne a zsákmányra leskelődik. A várat rendszeren homokos talajon, valami sziklakőhöz közel építi. A köveket karjaival és szívókáival ragadja meg és úgy czipelí a kiszemelt helyre. Az összehordott kövek nagysága különböző. Vannak olyanok is köztük, a melyek az utcza kőburkolatának koczkáinál is nagyobbak. Olyan ügyesen rakosgatja egymásra a köveket, hogy bármelyik építőmesternek is a dicsé-

teteje már rég elnyelte a napot s ez az ott maradt kis vörös sáv is lassan-lassan sötétedni kezdett. Most már itt volna ideje a berepülésnek, de semmi nesz, bár nyitott szájjal hallgatjuk a rengeteg fülzúgató csendjét. Vártunk-vártunk, de hiába, a kakas nem repült be s mire visszaérkeztünk tanyánkra, sötét este ült a tájra.

Vigan ropogott a száraz fenyő a kis tűzhelyen; fölötte sustorgott a teavíz, forrását leste az egyik vadász.

Vacsora után nyugovóra tértünk, nem kellett nekünk altató dal, a hegymászás fáradalmainak hatása alatt hamarosan szeminkre szállt az édes álom, mely ilyenkor oly kellemesen lepi meg a vadászt.

Éjfélután két óra volt, midőn József felrázott abból a tarka álomból, mely elviszi az embert; hogy hova, talán hosszú is volna azt most itt elmondani.

Egy csésze meleg tea, azután neki a koromsötétségnek.

József kis kézi lámpással elől, én utána, eleinte bátrabban, de mintegy félórai gyaloglás után, midőn a lámpást kioltottuk, óvatosan haladtunk előre. Még mindig oly sötét volt, hogy az előttem haladó vadász körvonalait alig láttam. Egyet-kettőt lépve, megállottunk hallgatózni, de semmi nesz. Ezalatt mindig jobban és jobban világosodott s mire teljesen megvirradt, a reményt feladva, egy kiálló sziklára ültünk.

Nagyot sóhajtott a föld; sóhajtása, a reggeli hús szellő, végig surranva az erdőn, költögeti szenderéből a szunnyadó életet, meg-megrázva a rengeteg hatalmas fáknak csúcsait, onnan egy-egy érett toboz potyog alá, mit az őszi szél még ott hagyott. Most vetkőzi a föld ködös hálóköntőst, küzd vele a kelő tavaszi napsugár, hogy a mezőhöz férközve, lecsókolhassa a csillámló

retére válnék. Valóságos várat épít és ebbe csaknem teljesen elrejtőzik. Csupán a feje látszik ki a kövek közül.

Ha egy-egy követ elveszünk a fészektől, haragosan surran ki kapuján, azután fogja a követ és ismét a helyére teszi. Ha pedig esetleg nem akadna rá, ujat keres és azt viszi a régi kőnek a helyére.

Valamennyi között legnagyobb mester a fészék-építőkagyló (Lima hiens). Szinte hihetetlen, hogy ez az igénytelen, csöpp állat micsoda ritka művészettel építi meg a várat!

Ez a kis jószág fát, kavicsot, korallt, tengeri növényt, csigát, apró kagylótörmelékét hordozgat össze nagy szorgalommal. Mindezt a gyűjtött anyagot maga köré rakosgatja és a szakála szarufonalaival behálózza, összekötözteti.

Az állatnak különös szövőkészüléke van. Saját-szerű váladék ez, a mely az állat testéből szívárog ki hosszú fonalak alakjában. Ezek rögtön megszilárdulnak, aminthogy az állat őket kiereszti. Hasonló készüléke van a fekete-kagylónak is. A kieresztett fonalak hosszú szakált alkotnak. Ennek segítségével az állat odatapsztja testét a sziklához, vagy a sövénygátakhoz.

Ha már most az állat a várat fölépítette, bel-sejét finom szövettel kibéleli és akkor az egész vár úgy tűnik föl, mint valamely madárnak gondosan készített fészke.

Az állat rendszeren nagy mélységekben építi házát, a hol a hullámverés nem háborgatja pizmogó munkájában.

Ha azonban a part közelébe vetődik és ott adja rá magát az építésre, nagy sziklakövek alá

rejtőzik. Mintha csak tudná, hogy oda nem hat el a hullámok romboló munkája.

Maga az állat is igen érdekes és szép. A héjának hófehér a színe, mintha fehér márványból faragták volna. Az állatnak két oldalán egy-egy nyílása van. A nyílásokból hosszú, czafrangszerű, szép narancssárga nyúlványok lógnak ki. Ezeket a függelékeket igen gyorsan mozgatja az állat és ilyenkor úgy tűnek föl, mintha eleven, aranyos, apró kigyók volnának. Ha a kagylót kiveszszük a fészkeből, nagy-sebesen elkezdi úszni. Izgatottan, szinte idegesen mozog, koronkint nagyot lódít a testén és az ékes fonalakat, mint valami tüzes üstököt, maga után von-szolja. Végre ismét leereszkedik a tenger fenekére és csakhamar új várat épít, hogy minél hamarabb odameneküljön, mert örökké ott ólálkodik körülötte — mint minden élő körül — a halál. Gauss Viktor.

ÉG ÉS TENGER.

Hullámzik a tenger csöndesen, sötétén,
Fürdik a nap lágyan zöld-tenger öleiben.
Egy-két vízi bűvár lecsap örömtelven
S halak játszadoznak vizének tükrebe'.
Az ég boltozatja átöleli gyöngén;
Szivárványszín ragyog égen s tenger gyöngyén.
Ég és víz, oly közel egyik a másikhoz,
Mindkettő szivárványt, mindkettő vihart hoz.
Gyenge kis hajócska szeli át a vizet.
Égbe is megy hajó, gyakran vérrel fizet.
Az ég is oly magas, mint tenger hullámi,
Mindenikből itt-ott nagy morajt hallani.
Ég és tenger, mind a kettő úgy hasonlít,
Vidám, tarka élet tűnik fel ott, mint itt.
Szár az partról hid visz zöldelő tengerbe.
Égbe is vezet hid: szivárvány a neve.

Schultz Aurél.

harmatot a völgy tarka virágairól. Olyan ilyenkor a táj, mint egy óriási templom, ahol épen készülődnek az istentisztelethez.

Mily fölséges innen nézni a természet ébredését, ennek a rengetegnek a közepéből. Köröskörül fenyőillat, a tüdő telve azzal az üdítő reggeli levegővel; s midőn a szem odatapad, a sziklából kinőtt fenyő lehajló ágára, elbolyong a gondolat messzemesse túl a bérceken s oly szívesen időz az elmúlt gyermekkor kedves emlékeinek elhervadt virágai között... Eszembe jut az első fűrj, mit boldogult jó atyámmal csalogattunk a Kraszna partján; messze volt az... régen volt az... a gondolat is belefárad, mire visszatér.

Vadászom felugrott helyéből s nyitott szájjal figyelve mutatott a hátunk mögötti szikla felé. Valami különös hangot hallok, melyről nem akarom elbinni, hogy kakasdürgés, hisz a nap is feljött már, elmúlt a dürgés ideje. Jobban figyelek, most már tisztán hallok: Kala... kala... kala... kalakalakalakalakokk. Dürgött a kakas.

Ott voltunk már a fa alatt, melyen a kakas dürgött s vártuk a legközelebbi köszörülést, hogy oly helyre ugorhassak, honnan a kakast megláthatom. Kalapált egyet-egyet nagyobb szünetek után, míg egyszerre, minden reményemet megsemmisítve, szárnyával nagy zajt csapva elrepült.

Nehéz volna leírni azt az elkeseredett arcot, mit Józseffel egymásnak vágunk; mintha egymáson kerestük volna az elriasztás okát, de nem találtuk meg, hisz már 7 óra volt reggel s lehet, hogy a kakas nélkülünk is tovább állott volna.

Kifújtuk a belénk szorult lélegzetet s megnyúlt orral indultunk hazafelé.

A tanyán még mindig nem volt eredmény. Lajos báró kakasa is tovább állott.

A természetben való gyönyörködéssel s egymás vigasztalásával telt el a nap. Valószínű volt az egyik vadász azon állítása, hogy a kakasok még nincsenek teljes dürgésben, mert alig 3—4 napja, hogy a hó letakarodott a hegyekről. Pedig már május negyedike volt.

Hajnal van ismét. A lámpást már kioltottuk. József elől, én utána; óvatosan haladunk előre. Most dürgést hallunk, az első köszörülés alatt hamar József elibe ugrom; ő 15 lépésnyire követ engem. Tíz-tizenöt ugrás után, midőn a kakas alig 30 lépésnyire lehetett, hallok a repülés zaját; a mintegy 50 lépésnyire levő másik fára szállott s hogy nem vett bennünket észre, azzal bizonyította, hogy ott csakhamar dürgögni kezdett. Tovább ugrottunk.

Nyugodt vadásznak ismerem magamat, de most már az izgatottságtól minden tagomban reszkettem. Alig tettem megint 10—15 ugrást, ismét visszazállott fejem felett arra a fára, hol előbb dürgött s itt is hamarosan folytatta énekét. Az első köszörülés alatt megfordultam s néhány ugrással ott voltam a fa előtt. Kalapálás alatt a földre sötöttem szememet, nehogy a kakas annak villogását észrevegye; csak a köszörülés alatt láttam alakját. Kétszer kellett feltekintennem, míg megláttam az egyik ágon ide-oda tipegni. A harmadik köszörülésre felkaptam a fegyvert — a negyedik már hattyúdál volt! Dördült a fegyver s a nemes vad nagyot puffanva hullott a mélységbe.

Nincs az a zerge, mely gyorsabban szaladt volna le azon a meredeken, mint ahogy azt József tette, midőn meglátta, hogy a kakas esik. Egy pillanat alatt ott volt, hogy felemelje s öröm-

Magyar pásztorkutyák.

Méhely Lajos, a Brehm-féle »Tierleben« fíradhatatlan szerkesztője és átdolgozója e mű XXVI. füzében a magyar pásztorkutyákat ismerteti. Ez az ismertetés, mely a szerző (Méhely) gondos tanulmányain alapul — oly lebilincselően érdekes, hogy elhatároztuk azt a szerző engedelmével lapunk olvasóival is megismertetni, mert lehetnek közöttük olyanok, kik e művet nem olvasták s az ilyenek bizonyára szívesen veendik a rendkívül érdekes ismeretterjesztő s egyben itt-ott helyreigazító cikkely reprodukcióját, mely a következő:

A *farkaskuvass* (*Canis familiaris domesticus luparius verus*). Kuvassznak vagy csuvassznak ugyan mindenféle ház- és tanyaőrző kutyát neveznek, melyek közt gyakran már meg sem állapítható származású másod- sőt harmadfokú korcsok is vannak, ezek seregéből azonban nagyon élesen válik ki a farkaskuvass, melyet Fitzinger nyomán¹ következőleg jellemezhetünk. Termet és nagyság tekintetében csaknem olyan mint a farkas, csak hogy valamivel karcsúbb, feje hátulja keskenyebb s füle valamivel hosszabb és szélesebb, ámbár szintén oly merev és fölálló. Szeme ugyan kicsiny, de a szemrése teljesen vízszintes. Arcszemölcssei határozottan felötlenek. Végtagjai aránylag magasabbak és karcsúbbak. Farka, melyet az állat inkább fölünkörítva, semmint egyenesen kinyújtva, vagy aláeresztve hord, még bozontosabb mint a farkasé. A szőrőzet csaknem ép oly rövid és lesimuló mint a farkasé; a test felső oldalán feketével elvegyült, világos vörhenyes barnás-szürke (tehát ordasszürke!); alul a végtagok belső oldalán s az arczorr körül inkább fehéresbe hajló.

Éz a kutyafajta Fitzinger szerint Magyarország

¹ Sitzungsber. Akad. Wien, LVI, 1867, októberi füzet, p. 12.

délkeleti részén, Oláhországban, Moldovában, Törökország északi részén s Oroszország déli vidékein fordul elő. Annyi bizonyos, hogy Erdély déli vidékein, jelesen a bodzai és barczasági hegység pásztortanyáin elég gyakran akadunk hasonló, nagyon harapós, marczona ebekre, melyek valószínűleg Alföldünk déli részein sem hiányzanak, legalább Temesmegye Rékas községéből e télen egy — azon a vidéken giszkárnak nevezett — kutya került Lendl Adolf laboratoriumába,¹ melyre a fentebbi leírás pompásan ráillik. Annál föltűnőbb, ha Beckmann Lajos, a kitűnő kutyaismerő határozottan kiemeli, hogy «az oly gyakran emlegetett farkasforma kutyát sehol sem találta Magyarországon».² Egy kevésbé ismeretes kis könyvben egy csöpp rajz kitűnően ábrázol egy fekete-szürke, farkasforma kutyát, csaknem vízszintesen tartott hosszú, lompos farkkal és hegyesen felálló füllel, melyet a szerzők³ juhász-kutyának mondanak, mely azonban mindenkép a farkaskuvass.

A magyar Alföld juhász-kutyája, mondja Darwin,⁴ annyira hasonlít a farkasoz, hogy egy magyar gazda — Paget följegyzése szerint — a maga kutyájának tartott egy farkast. Valószínű, hogy ez a juhász-kutya a farkaskuvass lehetett, mert a rendes juhász-kutyát mégis csak bajos volna a farkassal összetéveszteni.

A farkaskuvass hajdanában bizonyára gyakran párosodott a farkassal, sőt Noack tanár állítása szerint⁵

¹ Az állatot Dercsényi Károly kincstári főerdész mérgezve találta az erdőben.

² Geschichte u. Beschreib. d. Rassen d. Hundes, II. 1895, p. 107.

³ Irsai és Pápai, Kis Természetrész, 1865.

⁴ Das Variiren d. Thiere u. Pflanzen im Zustande d. Domestication. Carus ford., 1868.

⁵ Der Zoologische Garten, XXXV, 1894, p. 168.

sugárzó arczczal hozta fel a meredeken. Nem kevésbé örültem én is, meglátva a fiatal, de szépen kinőtt kakast.

Ez a nap szerencsésen végződött, az esteli berepülésen Lajos báró is lőtt egy szép példányt.

Másnap nyírfajdra mentem. Éjfélt után 2 órakor indultam el az idősebb vadászszal, aki a nyírfajdkakast kitűnően tudta hívni.

Két és félórás hegy-mászás után megérkeztünk a hőmezőkhöz, hol a szálás erdő határa a borókással olvad össze. A borókástól jobbra nagy hőmező terül el, imitt-amott egy-egy sötétzöld bokorral tarkázva.

Az erdő szélén egy nagy hófúvás mellé rejtőztünk s tizenöt percnyi várakozás után vadászom a következő hangon kezdte hívni a kakast: *csuihijj... csuihijj... kö... kö...* Ez a hang ugyanis a tyúkok társaságában dürgő kakas hangját utánozza (kö... kö a tyúk hangja). Ismerve a nyírfajdkakas azon tulajdonságát, hogy vetélytársaival szeret összetűzni s gyakran véres kimenetelű párbajt vív, nagyon természetes, hogy itt is, mint a legtöbb párbajban, asszony az ok. »Csuihijj« az ő nyelvükön körülbelül azt jelentheti: »Vagyok olyan legény, mint te.« Ha az ember jól utánozza, ami egyáltalán nem nehéz, nem sokáig késik a felelet: Csuihijj (vagyok én is olyan, mint te.)! Őt-hat percnyi időközökben alig kétszer kellett ismételni a hívást, jelentkezett a kakas, híváshoz hasonló hangot hallatva. Több mint negyedóráig kellett várunk, midőn mintegy 100 lépésnyire repült felénk és a hőmezőre szállva, ismételt hívásunkra dürgögni kezdett: Csuihijj... Csuihijj... kurukuhurukkurukuhurukuru... kuruhurukuru... kuru... kuru. Hurukolása alatt még dühösebb tánczot jár, mint a nagykakas. Leeresz-

telt szárnyaival végigszántja a havat, gyorsan előre szalad öt-hat lépést, azután maga körül többször megfordul s néha embermagasságnyra felugrik; nyakát lefelé előre kinyújtja s tor-kával jobbra-balra végigsúrolja a havat. Igazán fölséges látvány volt ezt távcsővel nézni. — Most elcsendesedett, fölfelé nyújtott nyakkal neszelt. — Vadászom ismét hívta, mire szárnyra kapott s egyenesen vadászomnak tartva, a hófúvás mögé szállott. Helyzetemből nem láthattam a kakast, miért is, midőn ez hurukolni kezdett, bizván a közelségben, hamarosan a hófal tetejére ugrottam. A kakas már repülésben volt, midőn eldördült fegyverem és a szép lantosfarkú fekete madár élettelenül terült el a fehér havon.

Kedves szákmányunkkal örömmel indultunk a vadász-házhoz, hol czók-mókjainkat összeszedve, nyolcz órakor búcsút mondtunk kedves kis tanyánknak s három kakással megrakodva, haladtunk Spittal felé.

Egy napot a várkastélyban töltöttünk.

Másnap reggel vonatra ültünk, mely gyorsan robogott velünk a Puster-völgyet övező hatalmas sziklahegyek között a zergék hazája felé.

Délelőtt érkeztünk Oberdrauburgba. Jól esett látni a régi ismerős arczokat. A tipikus öreg korcsmáros porcellánpipájával, a fenyves vidék korcsmáinak elmaradhatatlan szőke csaposleánya mint régi ismerősök üdvözöltek bennünket.

Az ivóban most is ott volt a 100 éves tölgyfa-asztal; felette a falon a meglehetősen hanyagúl felszegezett zerge-kampó, rajta egy elázott, nyírfajdkakastollal díszített, zsíros zöld kalap. Ennek tulajdonosa, az öreg asztal mellett ülve hatalmas kor-

Magyarországon még manapság is foglalkoznak farkas- és kuvaszkorcok tenyésztésével és Hagenbeck (a híres állatsereglettulajdonos) gyakrabban egész elléseket (almokat) kap hazánkból. A Noack által megvizsgált magyar farkas- és kutyakorcok inkább a farkasra, mint a kutyára ütöttek s arczukon élénkebb sötét rajzolat volt.

Pelzeln a farkaskuvaszt a farkasalakú kutyák közé sorolja s megjegyzi,¹ hogy Fitzinger bizonyára helyes nyomon járt, a mikor az ó-korban oly híres albániai kutyától (molossus) származtatja.

Lakatos Károly szóbeli értesítése szerint a farkaskuvasz minden tekintetben a farkasra emlékeztet, csak valamivel kisebb s a járása rendes, nem oldallog úgy mint a farkas. Az állatot tanyák őrzésére és a gulya mellett használják, de nem igen örömet, mert a farkast nem támadja meg, sőt inkább gyakran párosodik vele. Az állat nem hű és nem ragaszkodó; messzire elcsatangol s igen harapós. A hangja inkább vonításszerű »vu-hú, vu-hó«; ugatása tehát más mint a komondoré.

A *magyar komondor* (*Canis familiaris domesticus pannonicus* Hanák). Ezt a kutyafajtát — a mennyire az irodalom nagyon zavaros, egymással gyakran homlok-egyenest ellenkező adataiból kitűnik — legelsőben Hanák János írta le behatóbban.² Szerinte az állat hossza 0.9—1.2 m, farka pedig mintegy 32 cm. hosszú. Feje keskeny (?), arczorra hosszúkás (?), magas homloka (?) mélyen beszögélő (?). Füle rövid, félig lekonyult. Testét hosszú, bozontos, fehér szőr fűdi, mely tél utóján és tavasszal egyes koloncokban csüng le az újonnan nőtt szőr közül. Arczát és lábszárai elő részét apróbb, farkát igen hosszú szőr borítja. »Vagyon göndör fajtája is, mely

¹ Zool. Jahrbücher, I, 1886, p. 227.

² Természetrajz, I, 1848, p. 72, fig. 57.

rövidebb, fehér, bodor szőrű bundát visel, sőt keverék által más változatai is láthatók « Hanák még megjegyzi, hogy az állatot nagy, tüzes szemei, vad tekintete, kitűnő ereje és bátorsága félelmissé teszik. A színes kép, melyen Hanák a magyar komondort bemutatja, egy hosszú arczú, hosszú testű, alacsony lábú, kereken nyírott fülű, fehér, rövid, hullámos szőrrel borított kutyát ábrázol, mely hosszú farkát rézsutosan hátra felé nyújtja s a farka végét csigában összepöndöríti. A fentebbi leírás semmikép sem tökéletes, a rajz sem kifogástalan, mindazonáltal egészében mégis a komondorra vall.

Állatunk következő ismertetője Fitzinger, a ki magyar farkaseb-nek (*Canis domesticus luparius* Fitz.) nevezi¹ s ilykép jellemzi:

»Fölötte nagy és erőteljes, nagyság tekintetében az angol szelindekkel vetekedő fajta. Testhossza némelykor 1.2 m.-nél is több, egyenes ülő helyzetben csaknem 1 m. magas és melle kerülete 1.4 m. A hozzá némiképp hasonló házi kutyától abban tér el, hogy feje aránylag magasabb fejének hátulja szélesebb, arczorra kevésbé hegyes. Füle rövidebb, szélesebb és teljesen fölálló. (?) Nyaka rövidebb és vastagabb; törzse hosszabb és teltebb, horpaszban csak kevésbé behúzódt. Melle szélesebb; végtagjai magasabbak és aránylag vastagabbak; farka gazdagabb szőrözeténél fogva vastagabb és hosszabb, úgy hogy meglehetősen mélyen a sarokizület alá ér. Arczát rövid, lesimuló szőrözet fűdi, végtagjain valamivel hosszabb a szőr, egyébként hosszú, sima-tincses (lompos), lágy és fényes a bundája, különösen a tarkóján, törzse oldalán és farkán. Farka csaknem bozontos s az állat többnyire balra a háta fölé kunkorítja, azonban egyenesen hátra nyújtva, vagy kissé felgömbölyítve, sőt néha aláeresztve is

¹ Sitzungsber. Akad. Wien, LVI, 1867, októb. füz., p. 11.

sóból szopogatta a búfelejtőt. Sok bánata lehetett az öregnek, — meglátszott az orrán.

Mi az úgynevezett »Herrenzimmer«-be mentünk ebédelni.

Ebéd után megváltam vadásztársaimtól, kik Kötschach felé, én pedig a hozzám beosztott vadászszal a Scharten-alp-ek felé mentem.

Három és félórai hegymászás után érkezünk meg a kis kunyhóhoz. Itt nem volt oly kényelem, mint a Goldeggen; de biztatott az a körülmény, hogy a kunyhó közelében két nagy kakas volt kihallgatva.

A vadászatot úgy terveztük, hogy ma este lelövöm az egyiket s holnap reggel a másikat, csak hogy nem minden úgy sül ám el, ahogyan az ember tervezi.

A völgyet, melynek tetejében kunyhónk állott, még vastag hó borította, imitt-amott látszottak rajta a havasi nyúl hátsó lábainak farkascapa nagyságú nyomai.

Megérkezésünk után első dolgunk volt tüzet rakni s azután fenyőgalyakból jó rugalmas fekvőhelyet készítettünk a kunyhó egyik végébe.

7 óraker indultunk el a berepüléshez. Sokáig kellett várunk, míg megszólalt a kakas; nem zavartatta magát a közel lévő lavina bömbölésétől, szépen folytatólagosan dörgött, de már késő volt az idő, hogy beugorhassuk, miért is reggelre halasztottuk.

Nehezen múlt az éj; a hideg és füst nem hagytak nyugodni; bár minden szellőztetési tudományomat elővettem, de a barátságos füst sehogysem akart kimenni a kunyhóból.

Valahára pitymallott. — Ott vagyok már a fa alatt, melyen

a kakas dűrög, de még nem látom alakját. Most megvillan valami a szemem előtt a derengésben, felkapom az öreg tizenkettest s a legközelebbi közsőrülésnél elhúrom ravaszát: csekk... csekk — csütörtököt mondott mind a két cső. Mozdulatlanul tovább vártam a legközelebbi közsőrülésig; ekkor hamarosan lekaptam a fegyvert s a töltényeket újjakkal kicserélve, ismét czéloztam. Most közsőrül a kakas, fegyverem durran, — nagy a füst és azután a csend! Ebben a czélzó helyzetben vártam körülbelül egy perczig, midőn a kakas ismét dűrögni kezdett; tehát lövésemet, mely tőle mintegy 10 lépésnyire lehetett, nem hallotta.

Most láttam csak, hogy a felleges időben, reggel 4 óraker, egy képzelt kakasra lőttem. Az ág le is esett s valószínűleg ez zavarta kissé a dűrgést. Ahogy a valódi kakast megláttam, rögtön reá irányítottam a fegyvert, de most már nem várva a közsőrülést, elhúztam a bal ravaszt. Csekk... csütörtököt mondott.

Erre a kakas ott hagyott engem az öreg tizenkettes s a magánosan álló fenyőfa társaságában. Ezt a kompániát nem fogom egyhamar elfeledni.

Így lehet elhibázni 10 lépésnyi távolságból egy pulyka-kakas nagyságú, fán ülő madarat kettes söréttel!

Fáradtan, kissé lehangelva érkeztem reggel Drauburgba, a hol már várt a kocsi, melylyel Kötschach felé kellett mennem; itt találkoztam Lajos báróval is, ki egy szép öreg kakast lőtt a reggeli dűrgésen.

Hosszú volna leírni azt a gyönyörű hegyi utat, mely a hercegi hitbizományi erdők mellett egy napi járőföldnyire vezetett »Biernbaum«-ba.

hordja. Színe többnyire egyneműen fehér, vagy sárgás-fehér, különösen a füle mindig kissé sárgás, a színezet azonban néha világos- vagy sötét-barna is lehet. Sokkal ritkább a fehér alapon vörösbarna foltokkal tarkázott alak. Orra majd fekete, majd vörhenyes-barna; szeme az első esetben rendesen fekete, az utóbbiban barna.

Hanák és Fitzinger leírásainak összehasonlításából nyomban számos ellenmondás derül ki. Ennek tisztázása kedvéért 1901. évi május 27-én lerándultam Kecskemét városának bugaczi pusztájára és két napig tanulmányoztam azt a kutyát, melyet az ottani tanyai és pásztornép komondornak nevez. Megvizsgáltam mintegy húsz példányt s az eredményt a következőkben foglalhatom össze.

A magyar komondor hatalmas termetű, derék kutya, melynek egész testhossza az 1,4 métert is megüti; farka (a végszörökkel együtt) 40—60 cm. hosszú, vállmagassága 60—80 cm. Termete aránylag magas és inkább rövid; végtagjai meglehetősen hosszúak. Feje zömök, hátul vastag, a medvéére emlékeztető. Homloka széles és alacsony, sekély horpadással megy át az arczorrba. Arczorra közepes hosszúságú, egészben vaskos, előfelé kevésbé keskenyedő és tompa hegyű; a farkasénál vastosabb és rövidebb. Füle magasan csatlakozik a fejhez; kicsiny, vagy közepes nagyságú; egészben véve háromszögű, hegye csúcsosan kerekített, vagy egészen csúcsos; tőben felálló és kemény, végső fele lágy és kajlán lecsüngő, a fejtől kissé eláll. Farka, ha lecsüng, sarkig vagy azon alul is ér, de az állat egyenesen hátra nyújtva, vagy gyakran a háta felé fölünkörítve és hegyét balra csavarva is hordja. Ha az állat lustálkodik, egykedvűségében rendesen lomhán aláereszti farkát, de mihelyt összeszedi érzékeit, figyel, fut, vagy egyáltalán élénk, rögtön fölünköríti a farkát. Arczát, homlokát, végtagjainak elülső oldalát és lábfejét rövid és lesímuló szőrözet

borítja, teste egyéb részét pedig hosszú, símán lecsüngő, vagy hullámos, sőt a fiatalabb példányokon bodros, meglehetősen merev szőr fűdi. A szőr különösen a törzs két oldalán hosszú, hol a vedlés idejében gubanczosan összecsapzik és kisebb-nagyobb koloncokban csüng alá. Úgy elülső, mint hátsó végtagjainak hátsó oldalát »tollas«, vagyis szálanként sarlóalakúan felhajlott szőrözet borítja. Farka bozontos, nem igen tömött, felnőtt állatokon rendesen nagyon hosszú szőrű, kissé zászlós. Bundájának színe elég gyakran tiszta fehér (»hattyúkomondor«), azonban többnyire kissé szürkésbe, vagy halovány rozsdaszínbe hajló szennyes fehér; némelykor feketés-szürke, sötétebb, elmosódott hullámokkal (»ordaskomondor«), máskor fehér, de arcza és füle feketés-szürke (»kormos komondor«), végül pedig halovány, rozsdasárga alapon sötét, sárgás-vörös hullámokkal átszelt alakok is vannak (»vörös komondor«). Az orr hegye fekete; az ajkak széle kékes-fekete; a szem szivárványhártyája többnyire agyagsárga, vagy dióbarna.

Az előbbieken ismertetett és a kecskeméti pusztákon általánosan elterjedt alakhoz sok tekintetben hasonló az a két komondor, melyet a néhai tatai gróf, Esterházy Miksa 1883-ban a bécsi kutyakiállításon mutatott volt be és Beckmann Lajos, korunk egyik legkitűnőbb kutya-ismerője, gyönyörű munkájában lerajzolt s ilyképen ismertetett¹: »Az egyik példány vállmagassága 73 cm., törzse 84 cm. hosszú. Szőre a törzsén 5—8 cm. hosszú, durva; vállán és bordáin göndör, czombjának hátsó oldalán s az elülső lábszárakon gubanczosan »tollas«; a könyöktől és térdtől lefelé az ujjakig rövid, tömött és sima. Farka rövid és bozontos. Tarkóján fölálló, a fejtől élesen elvált

¹ Geschichte u. Beschreib. d. Rassen des Hundes, II, 1895, p. 92, tab. LXII.

A Lesach-völgy egyik oldalára van építve az emeletes vadászház, erkélyéről ellátni a Volaya-völgybe, egészen a hatalmas sziklahegyig, melynek tővében ott látszik a hercegi vadászkastély teteje, a zergevadászatok s annyi kedves emlékeimnek tanyája.

A Lesach-völgyben szép számmal dűrgtek a kakasok, Nekem éjfélkor már úton kellett lennem, hogy hajnalra a dűrgőhelyhez juthassak.

Szép tavaszi éj van. Bárányfellegek kergetőznek a hold fényes tányérja előtt, mely szépen megvilágítja a meredek sziklán haladó utat. Sietnünk kell, hogy még holdvilágnál elérjük az erdőt; ott biztosabb az út. Két órai hegymászás után elértük a fenyvest s mire a hold leáldozott, tapogatva haladtunk előre. Túl voltunk már a hegyen, amikor derengeni kezdett. Czigarettám tüze mellett néztem meg az órát; háromnegyed négy volt. Most már nem voltunk messze a dűrgőhelytől; leültünk hallgatózni.

Alig 10 percnyi várakozás után megszólaltak s fölséges volt hallani, hogy az alig 200 holdnyi területen négy kakas dűrgött egyszerre. Most már zavarban voltam, hogy melyikre ugorjunk. Mutattam az egyik irányba, melyet legközelebbnek véltem.

Vadászom a másikat ajánlta, mondván, hogy ez szebb, erősebb kakas. Ekkor figyeltem meg az öreg és fiatal kakas dűrgése között a különbséget.

Egy kis kerülővel az öreg kakasra ugrottunk s már alig voltam 40 lépésnyire, midőn csuklás után jobb lábamat felemelve, hogy a köszörülés alatt tovább tudjak ugrani, a hó meg-

roppant alattam s a kakas, daczára a csuklásnak, nem köszörült — felhagyott a dűrgéssel.

Hihetetlen helyzetben voltam; féllábon állva, az előttem lévő alacsony bokor egyik vékony ágába kapaszkodva, melyet nem volt szabad elengednem, mert visszacsap s a kakas elrepül; jobb kezemben a fegyver magasra emelve, épen az előttem lévő bokrot akartam átugrani. Vártam egy perczig, vártam két perczig, de a kakas csak nem akarta folytatni énekét. Ekkor vadászom, ki mögöttem 20 lépésnyire lehetett, látva, hogy e helyzetet soká nem bírom, cselhez folyamodott. Dohányzacskóját öklébe szorítva megrázta s ezzel hűen utánozta a tyúk leszállását. Kakasom erre hevesen dűrgni kezdett. Kettőt ugrottam még és célba vehettem; még a másik is dűrgött!

Elhatároztam, hogy a ravaszt akkor húzom el, mikor amaz köszörül, — így majd két kakast löhetek.

Fegyverem eldőrdült; vadászom meglátva a kakas esését, elragadtatásában hangosan kiáltotta: »Des var a' schener Schuss!« mire persze a másik kakas elrepült.

A ritka szép példány nagy magasságból esett le; elsüppedt a hóban; a gyilkos golyótól szíven találva, ott fektűt fehér sírjában, mely most »annyi mindent elfed; bút, örömet, fényt, szerelmet.«

Két nap telt el. — Reggel van megint, a Balaton partján robog a gyorsvonat, felette elcsap a sivító sirály és fehér szárnya meg-megvillan a borongós ég sötét hátterén.